

7.11.2023

Jacek Sroka, prof. dr hab.

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Recenzja pracy doktorskiej mgr Piotra Zajęca pt. *Rola samorządu terytorialnego w wyrównywaniu szans osób z niepełnosprawnością w Polsce i Szwecji – analiza porównawcza*

Dziękuję za zawodowe oraz – co nie mniej ważne – potocznie zwykle zaufanie, któremu Szanowna Rada Naukowa Instytutu Stosunków Międzynarodowych i Polityk Publicznych UJK dała wyraz decydując o przekazaniu mi do zrecenzowania dysertację mgra Piotra Zajęca.

Na sformułowaną w niniejszej recenzji generalną ocenę pozytywną, złożyły się trzy oceny cząstkowe odnoszące się do:

- oryginalności rozwiązania problemu naukowego;
- ogólnej wiedzy teoretycznej;
- umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej.

Dysertacja spełnia wymagania stawiane przed pracami doktorskimi i mieści się w dyscyplinie nauk o polityce i administracji, choć nie bez krytycznych uwag, a to ze względu na jej ‘przechyl’ w stronę metodyki (w tym także komparatystyki) bliższej naukom prawnym niż regularnej, funkcjonalno-systemowej analizie porównawczej. Tym niemniej dysertacja ‘broni się’ w dyscyplinie nauk o polityce i administracji, a zastosowane w niej narzędzia analizy formalnej bynajmniej jej nie przekreślają, ponieważ wyznaczony obszar badawczy lokuje się w interdyscyplinarnych ze swej natury, a zarazem politologicznych w swej istocie studiach z polityk publicznych i zarządzania publicznego. Gdyby jednak praca miała być opublikowana, wówczas uzupełnienie jej o wymiar funkcjonalnej komparatystyki systemowo-politycznej zdecydowanie wzbogaciłoby ją o składnik ceniony przez wielu politologów i mogłaby także stać się bardziej nośna dla dalej idących praktycznych zaleceń polityczno-publicznych. Realizacja tego ewentualnego zadania na przyszłość nie musiałaby być zarazem nazbyt czasochłonna, gdyby tylko wyjściowo skorzystać w niej z zaanonsowanej w rozdziale

pierwszym klasyfikacji Gøsty Espinga-Andersena, którego podejście jest właśnie funkcjonalno-systemowo-polityczne (reżimy *welfare state*) i weryfikował je kilkakrotnie, już po ogłoszeniu *Three Worlds of Welfare Capitalism*, wprowadzając do analizy dane pochodzące m.in. z Polski (zob. np. *Welfare States in Transition*).

Zatem, pomimo tego, że dominujące w pracy, formalno-instytucjonalne podejście metodologiczne żywo skłania recenzenta do sformułowania komentarza, to ogólna ocena jest jednoznacznie pozytywna, a oceny cząstkowe uzasadnia się w kolejnych częściach tej opinii. Przy czym najwięcej miejsca poświęcono ocenie oryginalności rozwiązania problemu naukowego, która to ocena przesądza o wartości pozostałych dwóch ocen. Recenzję kończy konkluzja w postaci wniosku o podjęcie dalszych działań w postępowaniu zmierzającym do nadania Panu Magistrowi Piotrowi Zającowi stopnia doktora nauk społecznych w dyscyplinie nauk o polityce i administracji.

1. Oryginalność rozwiązania problemu naukowego

Ocena pozytywna, praca zawiera oryginalne rozwiązanie problemu naukowego w ramach przyjętych założeń.

Tytułowy problem został znaczeniowo spozycjonowany w sposób interdyscyplinarny. Jego analiza czerpie inspiracje ze studiów z polityk publicznych, a zarazem ogniskuje się wyraźniej w polu zagospodarowanym przez nauki prawne. I choć interdyscyplinarność bywa jedną z nie zawsze pozytywnych cech naukowej rzeczywistości we współczesnych nam czasach *liquid modernity*, to w recenzowanej pracy nie jest ona na szczęście wyrazem ‘płynnej konceptualizacji’. – Nie jest, ponieważ konceptualizacja jest skoncentrowana na problematyce formalno-instytucjonalnej, która stanowi jeden z nieodłącznych elementów *public policy analysis*, a to z uwagi na jej wdrożeniową orientację, która siłą rzeczy obejmuje także instytucje formalne oraz regulacje prawno-proceduralne – i w tej dysertacji to właśnie ich analiza wyznaczyła tok argumentacji. Z kolei perspektywy funkcjonalnej, typowej dla analizy systemowej w pracy nie widać zbyt wiele. Kilka jej elementów można wysnuć z tych nawiązujących do teorii akapitów, w których odniesiono się do systemowo-porównawczych publikacji politologicznych. W pozostałych fragmentach pracy zastosowanie samego pojęcia funkcjonalności w zasadzie zawężono do samej niepełnosprawności (ograniczeń

funkcjonalnych osób dotkniętych niepełnoprawnością) oraz do ram formalno-instytucjonalnych, proceduralno-administracyjnych i organizacyjnych, określanych przez ustawodawcę regulacjami zasad samorządu terytorialnego oraz w odniesieniu do katalogu cech samorządu terytorialnego wywodzonych z ram konstytucyjno-ustawowych. Tym samym funkcjonalność zredukowano do problematyki niepełnosprawności rozpatrywanej w odniesieniu do ram ustrojowo-instytucjonalnych nadających rytm konkretnym praktykom publicznym. Nie odniesiono się natomiast do uwarunkowań systemowych w rozumieniu dominującym wśród politologów-‘systemowców’. W niektórych miejscach tekstu Autor umieścił sygnały (ale nie dość jednoznacznie zakotwiczone pojęciowo) nawiązania do funkcjonalności systemowo-politycznej, np. pisząc o: polskim i szwedzkim „systemie polityki społecznej”, o „barierach systemowych” doświadczanych przez niepełnosprawnych, czy o „systemach pomocowych”, „systemach opiekuńczych”, „systemach zdrowotnych” lub „systemach wsparcia zdrowotnego”, ewentualnie o „systemach opieki”, albo o „systemie instytucjonalnego wsparcia”. W rozdziale pierwszym umieszczono wprawdzie odnoszący się do analizy systemowej fragment, w którym Autor zawęził pole swojej eksploracji, choć zdaniem recenzenta uczynił to niezbyt dokładnie, a w dalszej części tekstu nie bardzo się już do tego zawężenia odnosił, uznając je najpewniej za raz ustanowione i nie wymagające dalszego uściślenia i uzupełniania w narracji. – I o ile podejście to można uznać za dopuszczalne w dysertacji, to już zdecydowanie nie sprzyjałoby czytelności tekstu opublikowanego, adresowanego nie tylko do komisji doktorskiej, ale do tzw. szerszego odbiorcy, u którego brak precyzji Autora mógłby skutkować rozmytym, albo nawet błędnym zrozumieniem pojęcia systemu politycznego i analizy systemowej. Istotę wspomnianego, nie dość precyzyjnego zawężenia pola autorskiej eksploracji systemowej oddają cytaty zaczerpnięte ze Wstępu:

Różnica między systemami nie wynika z częstotliwości występowania w nich określonych zmiennych, ale z prawidłowości występujących między zmiennymi (w przypisie odwołano się do opracowania G. Almonda i B. Powela – J.S.). Stąd przyjęta w pracy analiza zjawisk społecznych bada zmienne, charakterystyczne dla obydwu systemów na tle ogólnych cech systemowych. Zmienne niezależne mają charakter społeczno-demograficzny (populacja osób z niepełnosprawnością), bądź normatywny (prawa osób z niepełnosprawnością, uwarunkowania działań samorządu). Zmienne zależne to te, których poziom jest analizowany w badaniu. Pokazują efekty działań samorządów lokalnych. Miarą tych efektów jest liczba osób, które korzystają z działań pomocowych oferowanych przez samorzady. Innymi słowy, zależność lub niezależność zmiennej odnosi się do tego, czy to co zmienna opisuje jest kształtowane przez samorząd lub niezależnie od niego (s. 10).

W dysertacji poszukiwano podobieństw i różnic między systemami politycznymi Polski i Szwecji w zakresie prowadzonych polityk społecznych w stosunku do osób z niepełnosprawnością. Porównano zatem tę samą klasę zjawisk generowanych przez te same elementy systemów politycznych obydwu państw. Głównymi jednostkami analizy były podsystemy lokalne.

Powyższe metody zostały uzupełnione metodami: formalno-prawną, porównawczo prawną, instytucjonalną, historyczną i ilościową. Pierwsze dwie posłużyły analizie uprawnień przysługujących osobom z niepełnosprawnością wynikających z poszczególnych aktów prawnych oraz porównaniu ustroju i kompetencji samorządów terytorialnych w Polsce i Szwecji w zakresie pomocy osobom z niepełnosprawnością. Istotnym paradygmatem jest też perspektywa instytucjonalna pozwalająca zidentyfikować instytucjonalny aspekt badanej rzeczywistości obejmujący formalne reguły funkcjonowania systemu politycznego i jego podsystemów, w tym podsystem władzy lokalnej. W tej perspektywie model polityki społecznej w stosunku do osób z niepełnosprawnością jest instytucją (s. 12).

Zdaniem recenzenta przytoczone fragmenty ilustrują to, iż odczuwany przez niego niedosyt analizy systemowej (choć jak wspomniano nie najlepiej służyłby ewentualnej wydawniczej wersji tekstu) dla samej pracy doktorskiej nie okazał się jednak destrukcyjny, a perspektywa systemowa *summa summarum* stanowi dla Autora odniesienie, choć w wersji zawężonej do wymiaru ustrojowo-instytucjonalnego. Takie ukierunkowanie badań zredukowało wymiar funkcjonalny systemu do poziomu administracyjno-praktycznego, a dokładniej do uwarunkowanych proceduralnie samorządowych praktyk związanych z niepełnosprawnością. Znalazło to wyraz w określeniu celu pracy, a także w jej hipotezie głównej i hipotezach pomocniczych:

Głównym celem pracy jest analiza roli samorządu terytorialnego w Polsce i Szwecji w kontekście działań dotyczących wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością ze szczególnym uwzględnieniem realizacji usług społecznych (s. 5). [...]

W nawiązaniu do problemu badawczego określono hipotezę główną oraz pięć hipotez pomocniczych. Hipoteza główna przyjęła następujące brzmienie:

Choć w Polsce i Szwecji przyjęto podobne standardy ochrony osób z niepełnosprawnością, to różna jest praktyka wprowadzania w życie tych standardów na gruncie lokalnym.

Hipotezę główną uzupełniają następujące hipotezy pomocnicze:

• *Nabycie prawa do uzyskania pomocy przez osoby z niepełnosprawnością w Polsce jest znacznie bardziej sformalizowane niż w Szwecji, co utrudnia dostęp do programów wyrównujących szanse realizowanych przez samorządy.*

• *Możliwość skorzystania przez osoby z niepełnosprawnością z różnorodnych rozwiązań instytucjonalnych, prawnych czy medycznych jest w Polsce regulowana dużą liczbą rozproszonych, rozbudowanych przepisów zawartych co najmniej w kilkunastu ustawach. Duże rozproszenie na gruncie prawnym wpływa na dostępność usług.*

• *Złożony sposób finansowania, a także wysokość środków na programy wyrównujące szanse ogranicza liczbę beneficjentów działań pomocowych oferowanych przez samorządy w Polsce.*

• *W Szwecji system wsparcia osób z niepełnosprawnością ma charakter całościowy, a władze samorządowe dysponują szeroką autonomią w realizacji zadań wspierających, tym samym są bliżej obywatela i jego potrzeb, co wpływa na większą liczbę beneficjentów.*

• *Liczba beneficjentów działań pomocowych oferowanych przez samorządy lokalne w Szwecji, proporcjonalnie do liczby ludności, jest znacznie wyższa niż w Polsce.*

Wiodącymi metodami badawczymi wykorzystanymi w pracy są metoda porównawcza i analiza systemowa. Pierwsza porządkuje poszukiwanie związków przyczynowo-skutkowych między zjawiskami społecznymi, a druga wyznacza granice tych zjawisk (s. 10).

W przytoczonych hipotezach Autor zasygnalizował zarówno te wątki, które w pracy zgłębił, jak i te, które w obranym wariacie analizy porównawczej *jednak* mu uleciały, a mogłyby być zgłębione – choćby w rezultacie śmielszego sięgnięcia do dorobku badawczego wspomnianego już G. Esping-Andersena, uzupełnionego o wątki odnoszące się do samo-referencji (*autopoiesis*) systemowo-politycznej *welfare state* – np. autorstwa nieuwzględnionego w pracy Niklasa Luhmanna. Zarazem z pewnością wydłużyło by to okres przygotowań oraz zwiększyło objętość pracy, co w rezultacie mogłoby zagrozić obronie dysertacji w wyznaczonym czasie – i stanowi to kolejną przesłankę przemawiającą za zasadnością redukcji, jaką Autor najprawdopodobniej musiał wprowadzić uwzględniając kurczący się termin, w którym recenzowana praca powinna zostać obroniona. W rezultacie tej redukcji Autor ulokował swe badania w kręgu metodologii bliższej analizie formalnej, co w niemal całkowicie już odmiennych uwarunkowaniach przeszłości mogłoby ewentualnie stanowić powód do dyskusji podczas obrony. Jednak współcześnie, także w przypadku recenzowanej pracy doktorskiej, interdyscyplinarność wyrażana formalnym nachyleniem analizy nie tylko nie staje się pretekstem dla

wyolbrzymiania uchybień, ale wypada uznać ją za wartość tej pracy, a to z co najmniej trzech powodów:

Po pierwsze, cel pracy zogniskowany jest na sektorowych i sekcjonalnych (tj. wyznaczanych przez problematykę niepełnosprawności) problemach polityki społecznej, stanowiącej jedną z wiodących, tzw. holistycznych (międzysektorowych) polityk publicznych. Z powszechnie stosowanego w studiach z polityki publicznej punktu widzenia bardzo istotne jest także to, że obrany cel ma konkretny potencjał aplikacyjny i odnosi się do pytania o spójność oraz skuteczność rozwiązań formalnych dedykowanych niepełnosprawności, jako jednego z tych problemów publicznych (w dysertacji określanych jako problemy społeczne), które dla aktorów systemu politycznego powinny stanowić integralną część agendy ich działań. Autor odpowiedział na postawione pytania skupiając się na porównaniach formalno-instytucjonalnych i w ten sposób osiągnął założony cel.

Po drugie, pozostając w kręgu metod z dziedziny nauk społecznych Autor dokonał weryfikacji zebranych danych (głównie ilościowych) uzupełnionych dokumentami formalnymi oraz aktami prawa wraz z interpretacją charakterystyczną dla wypowiedzi odnoszących się do *public policy*. Hipotezy i pytania badawcze sformułowano w sposób czytelny, a ich weryfikację także w sposób czytelny udokumentowano i podsumowano zgodnie z obranym paradygmatem formalno-instytucjonalnym.

Po trzecie – osadzenie badanej problematyki w formalno-instytucjonalnym kontekście niepełnosprawności uzasadnia przyjętą perspektywę badawczą z jej głównym modułem w postaci analizy łączącej badanie uwarunkowań ustrojowych z analizą samorządowych praktyk. Etapom postępowania przyjętego w rozwiązywaniu problemu naukowego odpowiadają kolejne części pracy.

We Wstępie Autor uzasadnił wybór tematu, zarysował perspektywę badawczą, wskazał na cel, sformułował hipotezy badawcze i odniósł je wstępnie do metodyki, którą konkretyzował w kolejnych częściach pracy.

Rozdział pierwszy zatytułowano: *Podstawowe pojęcia i zagadnienia. Wprowadzenie do analizy*. Jego treść jest skoncentrowana na problematyce niepełnosprawności kategoryzowanej formalnie i instytucjonalnie oraz z uwzględnieniem wymiaru międzynarodowego, europejskiego i lokalnego (samorządowego). Wymiar państwowy pozostał w tym rozdziale w cieniu, z którego nieco wychynął w ostatniej części rozdziału 1, zadedykowanej *roli polityki*

społecznej w wyrównywaniu szans. W tym ostatnim fragmencie rozdziału 1 tkwi zarazem szansa, którą można by wykorzystać przy ewentualnej korekcie wydawniczej – aby wyjść poza przyjęty w pracy schemat i śmiało sięgnąć do obszaru porównawczych analiz systemów politycznych. Kluczem do sukcesu takiego ewentualnego przedsięwzięcia byłoby (po pogłębieniu kwerendy) rozwinięcie wątków nawiązujących do tych wymiarów systemowych, których porównanie umożliwiłoby wysnucie dodatkowych wniosków odnoszących się nie tylko do formalnych instytucji, ale także do wiążących je i powodujących nimi *mechanizmów* (funkcji) *systemowych*. Głównym ‘paliwem’ tych mechanizmów jest samozwrotność (*autopiesis*) systemowa. I to właśnie te, w znacznej mierze nieformalne (co nie oznacza, że słabo wiążące) mechanizmy przesądzają o powstawaniu, ewolucji oraz wydolności instytucji formalno-ustrojowych wraz z ich procedurami, zasobami i sposobami działania (a nie odwrotnie).

Wytyczony kurs kontynuowano w rozdziale drugim, pt. *Rozwiązania instytucjonalno-prawne w Polsce i Szwecji wobec osób z niepełnosprawnością*. Rozdział ten zawiera porównania ustrojowych uwarunkowań Polski i Szwecji, a to, co mogłoby w nim odnosić się do komparatystyki pomiędzy „systemami polityki społecznej Polski i Szwecji”, sprowadzono (pomimo nawiązania do pojęcia systemu) do analizy ustrojowo-porównawczej, uzupełnionej elementami narracji częściowo osadzonej w perspektywie historycznej i podającej w sposób przekrojowy wybrane fakty z bliższych oraz dalszych dziejów politycznych obu krajów wraz z uogólniającymi je wnioskami. Mankament ten, polegający na zamazaniu polityczno-systemowego widnokągu analizy, był już wskazany, a zarazem został uznany za dopuszczalny w pracy doktorskiej, ale do usunięcia przy okazji ewentualnej publikacji. W dalszej części rozdziału 2 dominuje autorska komparatystyka ochrony praw osób z niepełnosprawnością wraz z porównaniem statusu tych osób w obu ustrojowo-administracyjnych porządkach prawnych.

Treść rozdziału trzeciego zawiera zbliżenie na *Działania samorządu terytorialnego w Polsce i Szwecji na rzecz osób z niepełnosprawnością*. Także w tym rozdziale uwypuklone są wątki formalno-instytucjonalne i pozycjonujące je rozwiązania prawne oraz administracyjno-proceduralne, z których wynikają zadania oraz działania samorządów terytorialnych w zakresie usług społecznych ze szczególnym uwzględnieniem tych, które zorientowane są na problematykę niepełnosprawności. Struktura tego rozdziału jest zbudowana na tym samym wzorcu, z uwypukleniem formalno-ustrojowej oraz prawno-instytucjonalnej warstwy wykorzystanego materiału analitycznego. Zawarto w nim także sięgające w przeszłość wątki związane z dziejami samorządności terytorialnej w obu krajach (w odbiorze recenzenta nieco

jednak wybiórcze). Dalej podano *kompetencje samorządu terytorialnego na rzecz wyrównywania szans osób z niepełnosprawnością*. Natomiast, podobnie jak w pozostałych, nie ma w tym rozdziale konsekwentnej komparatystyki systemowej, zaniechanej w tej pracy (wraz ze skrótowym potraktowaniem propozycji G. Espinga-Andersena) już pierwszej fazie jej konceptualizacji.

Wgląd w empirię zawiera rozdział czwarty, opatrzony tytułem: *Wykorzystanie głównych instrumentów pomocowych przez osoby z niepełnosprawnością realizowanych na szczeblu samorządu terytorialnego w Polsce i Szwecji*. Tytułowe wykorzystanie instrumentów pomocowych rozpatrywano w sposób zbieżny z założeniami oraz z podaniem szeregu danych statystycznych, ale też w obu krajach jednak nieco inaczej: w Polsce w kontekście rehabilitacji społecznej i usług społecznych, a w Szwecji w odniesieniu do sprzętu rehabilitacyjnego i sprzętów wspomagających oraz usług społecznych. Rozdział ten zdominowała komparatystyka danych ilościowych, w której uleciał szerszy kontekst bardzo istotnych różnic funkcjonalno-systemowych, bez których nie można było pokusić się uogólnienia odnoszące się do istoty odmienności praktyk samorządowych, która tkwi właśnie w odmienności systemowych funkcji, a nie w odmiennościach formalno-instytucjonalnych. Wzorem wcześniejszych rozdziałów wnioski z analizy danych scalono w podsumowaniu rozdziału 4.

W Zakończeniu dokonano rekapitulacji wyników i weryfikacji hipotez, a także sformułowano zarys rekomendacji, co jest szczególnie cenne zwłaszcza w studiach z polityk publicznych, w obrębie których, jak już wspomniano, mieści się recenzowana praca.

Załączona bibliografia uzasadnia przyjętą w pracy orientację formalno-instytucjonalną oraz administracyjno-proceduralną. Uwzględnione w niej opracowania z kręgu politologicznej analizy systemowej wprawdzie w mniejszym stopniu stanowią uzasadnienia dla dominującej w pracy linii metodologicznej, ale mogą być wzięte za dobry prognostyk na przyszłość, gdyby już po obronie dysertacji jej tekst miał być przygotowywany do publikacji.

Pracę uzupełnia spis tabel i wykresów.

2. Ogólna wiedza teoretyczna

Ocena pozytywna. Recenzowana treść przekonuje, że Autor nie tylko opanował wiedzę teoretyczną w samym przedmiocie badań nad niepełnosprawnością, ale także posiada ogólne

przygotowanie do prowadzenia analiz mieszczących się w kręgu teoretycznych ustaleń oraz dociekań nauk społecznych, w tym nauk o polityce i administracji.

Temat jest aktualny, a jego analiza jest w przyjęty przez Autora sposób wyważona w warstwie teoretycznej i spójna metodycznie, co także przekonuje o opanowaniu ogólnej wiedzy teoretycznej sprofilowanej obranym w pracy podejściem. Jak już argumentowano, pomimo wyraźnej redukcji analizy systemowej na rzecz badań formalizmów prawnych oraz instytucji formalnych, zasadnym jest przyporządkowanie tematu do dyscypliny nauk o polityce i administracji, których generalną specyfikę łączy się w pracy z perspektywą nauk prawnych. Rozwiązanie to (choć niezmiennie twierdzi się tu, że zyskałoby uzupełnione o regularną analizę systemową) okazało się ostatecznie użyteczne i jest ono także obecne w wielu innych współczesnych opracowaniach dedykowanych badaniom tych polityk publicznych, których praktyki zorientowane są na rozwiązywanie problemów publicznych. Przy czym, nie wszystkie z tych nachylonych formalnie tekstów są równie zajmujące, a niektóre bywają wprost nużące (co nie sprzyja ich cytowaniu). Szczęśliwie Autorowi dysertacji udało się tego uniknąć i tekst nie nuży, co zarazem nie zmienia tego, że zdaniem recenzenta w politologii polor oraz polot argumentacji są w równym stopniu ważne co analizowane fakty, ponieważ samymi zaczerpniętymi z polityki faktami nigdy nie udaje się wypełnić całego możliwego 'skryptu' zdań, które czyniłyby naukową wypowiedź kompletną oraz oddającą systemowo-polityczną logikę, która zawsze wykracza poza rachunek zdań samej tylko logiki formalnej. Logika formalna z jej orzeczeniami o prawdzie i fałszu z dwiema możliwymi opcjami (tj. $0 \neq 1$) jest przydatna w rzetelnych studiach prawniczych (i swego czasu była zresztą wykładana, zarówno na prawie, jak i na politologii). Jednak przedmiot badań politologii częściej wymyka się takim zero-jedynkowym rozstrzygnięciom, a to z tego głównego powodu, że w samym tym przedmiocie (tj. w polityce) nie dominuje logika formalna, lecz logika praktyczna, a jej rachunki zdań bywają splątane i sprzeczne, podobnie jak wywodzone w nich wnioski, w których wręcz można być 'za a nawet przeciw'. W sukurs tym zawłościami przychodzi właśnie analiza funkcjonalno-systemowa, dostarczająca m.in. możliwości badania rozmaitych pętli znaczeniowych oraz sprzeczności systemowych, które odzwierciedlają się m.in. w rywalizacji politycznej o mandaty do sprawowania władzy, a także w prawie stanowionym przez mandatariuszy oraz w faktycznych (tj. funkcjonalnych) uwarunkowaniach praktyk proceduralnych i w rzeczywistych realiach urzędniczych.

Łączenie metod, ich triangulacja ma swoje plusy, ale ma także minusy, a zarazem jej zalety oraz wady są zwykle oceniane w sposób subiektywny, tj. bliższy oceniającemu. W tym

przypadku oceniającemu zabrakło pogłębionej perspektywy systemowej, której podjęcie w przyszłości mogłoby stanowić ważny krok naprzód w badanym obszarze. Akceptując metodologiczny wybór Autora, zachęcając go do śmielszego wejścia w specyfikę systemów politycznych, a przy tym korzystając z przywileju recenzenta nie od rzeczy będzie tu zadać pytanie o to czy-, a jeśli tak, to ewentualnie w jaki sposób można rozwinąć poniższe zdanie zaczerpnięte ze strony 60 jego pracy doktorskiej:

[...] *G. Esping – Andersen zmodyfikował podział modeli polityki społecznej opracowany przez R. Titmussa. Należy zauważyć, iż w swojej koncepcji określenie „modele” zastąpił określeniem „reżimy”. W efekcie czego wskazał on trzy rodzaje reżimów odnoszących się do realizacji polityki społecznej w danym państwie. Są to reżimy: liberalne, konserwatywno-korporacyjne oraz socjaldemokratyczne [...].*

Uściślając: pytającemu chodzi o odpowiedź na dwojakiego rodzaju pytanie o to: (1) w jaki sposób – w odniesieniu do klasycznej (tj. pierwszej, która ma już swe kontynuacje) typologii Gøsty Espinga-Andersena – rozwinąłby Doktorant pojęcie reżimu – ale potraktowane ściślej i w kategoriach znanych ‘twardej’ politologicznej analizie funkcjonalno-systemowej (różniące się od dominującej w pracy analizy formalno-instytucjonalnej) oraz (2) czy zdaniem Autora takie systemowe rozwinięcie pojęcia reżimu mogłoby ewentualnie pomóc w sformułowaniu dalej idących konkluzji, które można by było wywieść porównując dwa systemowe reżimy *welfare*.

3. Umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej

Ocena pozytywna. Autor dowiódł swych umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a jej wynik jest oryginalny i wpisuje się w nurt badań z kręgu polityk publicznych. O umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przekonuje samodzielność w wyodrębnieniu przedmiotu i celu badań, a także sposób sformułowania hipotez oraz selekcjonowania metod. Zwraca uwagę dokumentacja aktów prawnych, która wraz z ich analizą oraz rozstrzygnięciami metodycznymi tworzą oryginalną całość, w której wyraźnie odbijają się zainteresowania oraz możliwości badawcze Autora, zasługujące na pozytywną ocenę.

Konkluzja

Praca zawiera oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a jej treść dowiodła opanowania przez Autora ogólnej wiedzy teoretycznej oraz umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Tym samym dysertacja spełnia wymagania stawiane przed pracami doktorskimi, określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. 2003 Nr 65 poz. 595 z późn. zm.).

Pracę doktorską Pana mgra Piotra Zająca oceniam pozytywnie i wnoszę o kontynuowanie postępowania.

A handwritten signature in blue ink, reading "Jerzy Suda". The signature is written in a cursive style and is positioned on the right side of the page.